

Magyar Helsinki Bizottság

A MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG JELENTÉSE

A HAJDÚ-BIHAR MEGYEI BÜNTETÉS-VÉGREHAJTÁSI INTÉZETBEN

**2015. MÁJUS 11-12-ÉN
TETT LÁTOGATÁSRÓL**

A Magyar Helsinki Bizottság öt megfigyelője 2015. május 11-12-én tett látogatást a debreceni Hajdú-Bihar Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetben. A látogatás során az intézet munkatársai készségesen segítettek a megfigyelők munkáját, valamennyi kérésüknek – a dokumentációk megismerése, helyiségek megtekintése, a rendelkezésükre álló információk megosztása, a fogvatartottakkal való négy szemközti, bizalmas megbeszélések és fényképezési lehetőség biztosítása – eleget tettek. Az intézet vezetése a látogatást megelőzően elektronikus formában továbbította a Helsinki Bizottság által összeállított részletes kérdőívre adott válaszokat, amelyek nagyban hozzájárultak a megfigyelők hatékony, koncentrált munkavégzéséhez.

A Magyar Helsinki Bizottság megfigyelői látogatásuk kezdetén a büntetés-végrehajtási intézet parancsnokával folytattak megbeszélést. Ezt követően az intézet munkatársainak kíséretében bejárták az intézetet, és véletlenszerűen kiválasztott zárkákban az ott tartózkodó fogvatartottakkal a személyi állomány ellenőrzése nélkül (látó- és hallótávolságon kívül) beszélgettek. A megfigyelők a monitori látogatás második napján a négy szemközti beszélgetésre jelentkezett fogvatartottakkal beszéltek, szintén a személyi állomány ellenőrzése nélkül. A látogatás végén a megfigyelők a vállalt titoktartás mellett megosztották általános jellegű észrevételeiket, a fogvatartottaktól szerzett tapasztalataikat az intézet vezetésével.

Ez a jelentés a kétnapos látogatás egészéről készült, első részében a megfigyelők általános jellegű tapasztalatait vázoltuk, amelyek nem személyre szólnak, a második részben pedig a fogvatartottak fogvatartási körülményekkel kapcsolatos észrevételeit írtuk le, amelyeket a beleegyezésük esetén jeleztünk az intézeti vezetésnek is. A fogvatartási körülményeket nem érintő (pl. a büntetőeljárással kapcsolatos), kevésbé jelentősnek ítélt panaszokat jelen dokumentumban nem rögzítettük, ezekben az esetekben a lehetőségekhez mérten szóban tájékoztattuk a fogvatartottat.

A jelentés – műfaji sajátosságai miatt – elsősorban a feltárt hiányosságokat és problémákat írja le, a kifogásra okot nem adó jellemzők háttérbe szorúlnak. A Helsinki Bizottság javaslatokat abban az esetben tett, ha a bv. intézeti gyakorlat felülvizsgálatát kiemelkedően fontosnak tartotta.

E jelentés tervezetét véleményezésre továbbítottuk a Hajdú-Bihar Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetnek. A Helsinki Bizottság által kommentár nélkül elfogadható javításait azok feltüntetése nélkül a szövegbe építettük be. Azokat az észrevételeket, amelyek tekintetében a Bizottság és az intézet eltérő álláspontot képviselt, illetve kiegészítést jelentett, szürke háttérrel a szövegbe illesztettük. Az intézet által kiegészített jelentést megküldtük a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságának, amellyel ugyanezt az eljárást alkalmaztuk. A Helsinki Bizottság javaslatai *dőlt betűvel* szerepelnek a szövegben.

A jelentésben található képeket a Helsinki Bizottság önkéntese, Németh Szilvia készítette.

I. Összefoglaló

I.1. Fizikai erőszakra senki nem panaszkodott

A Helsinki Bizottság megfigyelőinek **egyetlen fogvatartott sem panaszkodott arról, hogy a személyi állomány részéről fizikai bántalmazás érte volna** vagy ilyenről hallott volna. A **verbális abúzusra vonatkozó panaszok is elvértve fordultak elő** (ez alól kivétel egy mentálisan sérült fogvatartott, akin a felügyelet gyakran élcelődik). A Bizottság megfigyelői összességében azt tapasztalták, hogy nyugodt a légkör az intézetben, a felügyelet és a fogvatartotti állomány viszonya jó.

I.2. Nyilvános, meztelen guggoltatás

A leginkább jelentős, a fogvatartottak által jelzett kifogás az volt, hogy – a tárgyalásra, ügyvédi beszélőre menet és onnan visszatérve – rutinszerűen átvizsgálják, ennek során **levetköztetik és meztelenül guggoltatják** őket. E cselekményt a felügyelők (nem a megfigyelőknek bemutatott leválasztott „motozó helyiséget”, hanem) az épület átriumos részén végzik, a területen áthaladóknak pedig rálátásuk van az eseményekre, mert a takarásra alkalmazott függöny nem nyújt kellő védelmet.

A bv. intézet álláspontja: „Ebben a formában az intézet a leírtakkal nem ért egyet, mivel nem gyakorlat a fogvatartottak guggoltatása. A függönnyel elválasztott motozó helyett az adott szinten hamarosan kialakításra kerül egy zárt motozó helyiség.”

A Helsinki Bizottság meggyőződése, hogy ez a gyakorlat sérti az emberi méltóságot, lealacsonyító, szeméremszéttő, amelyet azonnal meg kell szüntetni. A feltétlenül szükséges átvizsgálásokra a megfigyelőknek is bemutatott motozót kellene használni.

I.3. 23 óra a zsúfolt zárkában

A fogvatartottakat és a személyi állományt egyaránt és szinte kivétel nélkül érintő nehézség az intézet jelentős, **180% körüli telítettsége**. A jelentős zsúfoltságot tovább súlyosítja, hogy a büntetés-végrehajtási intézetben meglehetősen **kevés a munkalehetőség** (55% nem kap munkát), a **szabadidős tevékenységek száma és intenzitása korlátozott**, egyetlen valódi fizikai igénybevételt jelentő sportolásra alkalmas hely sem áll a fogvatartottak rendelkezésére. A fogvatartottak jelentős része **napi 23 órát tölt el a zsúfolt, legfeljebb leválasztott végével rendelkező, rossz szellőzésű, fénytelen zárkákban anélkül, hogy értelmes tevékenységet végezne**. A fogvatartottak közül szinte mindenki panaszkodott a **poloskákra**, illetve a csípésekre. Az intézeti vezetés ugyan tud a problémáról, igyekszik kezelni azt, de tartós, valódi megoldást nem tud kínálni, ahhoz országos, átfogó intézkedésre lenne szükség.

A Helsinki Bizottság egyetért az intézeti vezetéssel, hogy az intézet 2016-tól tervezett férőhely-bővítési és felújítási programja enyhíti majd a problémát, ugyanakkor a megfigyelők szerint mindez nem jelentheti azt, hogy a jelenlegi fizikai körülményeken nem javítanak, illetve hagyják azokat még inkább leromlani. Az értelmes, célirányos időtöltést pedig a komiszabb körülményeket is elviselhetővé teheti.

I.4. Nincs terápia a mentális nehézségekkel küzdő fogvatartottaknak

Az ország szinte bármely más büntetés-végrehajtási intézetéhez hasonlóan probléma, hogy a sérülékeny, laikus számára is láthatóan **mentális nehézségekkel küzdő, rossz pszichés állapotban lévő fogvatartottak számára** – speciális csoport, szakemberek, humánkapacitás híján – **az intézet nem képes sem megfelelő terápiát, foglalkozásokat, sem elfogadható elhelyezést biztosítani.** Ezeket a fogvatartottakat az intézet más megoldás nem lévén „megbízható”, nyugodt zárkatársakra „bízta rá” alacsony létszámú zárkákban, betegszobán.

A fogvatartottak arra panaszkodtak, hogy egy láthatóan mentális nehézségekkel küzdő fogvatartottal a felügyelet **megalázóan, lealacsonyítóan bánt, őt sokszor nevetség tárgyává teszik.** Ez egy különleges bánásmódot igénylő fogvatartott tekintetében még inkább súlyos jogsértést jelent, mint egyébként.

A bv. intézet álláspontja: „A fentiek általánosan kerültek megfogalmazásra, de maximum egy két egyedi eset lehet. A mentális nehézségekkel küzdő fogvatartottakat fokozott figyelemmel kíséri az intézet. Az állomány figyelme a törvényes bánásmód tekintetében folyamatosan felhívásra kerül, amit az intézet vezetése folyamatosan ellenőriz.”

A Helsinki Bizottság azt javasolja, hogy az intézet bővítésekor e problémakör kezelése élvezzen prioritást. A Bizottság megfigyelői továbbá megfontolandónak tartják, hogy drogprevenációs részleg helyett gyógyító-nevelő csoportot tartson fent az intézet, amelyben – akár pályázati forrásból – terápiás programokat szervez a sérülékeny fogvatartottaknak. Elengedhetetlen továbbá, hogy a személyi állományt képezzék, érzékenyítsék a különleges bánásmódot igénylő fogvatartottakkal való kommunikációra, viselkedésre.

I.5. Várható előrelépések

A Hajdú-Bihar Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet parancsnoka 2015. április 1. óta vezeti az intézményt. A parancsnok számos változást tervez bevezetni, amelyek megvalósításának vizsgálata a látogatás ideje alatt folyamatban volt, így pl. a hozzátartozói látogatás során testi kontaktus engedélyezése; a szabadidős programok rendszeres, nyomon követhető rendje; kosárlabdapalánk és húzódzkodó eszközök felszerelése a sétaudvarra. A parancsnok másfél hónapja tartó vezetése alatt bekövetkezett változásokat (pl. a szervezett formában történő vallásgyakorlás lehetősége, a fürdőhelyiség megújítása stb.) a rövid idő ellenére a fogvatartottak érzékelték és pozitívnak értékelték.

A Helsinki Bizottság megfigyelői meglátása szerint az intézetparancsnok által tervezett változtatások előremutatóak, a fogvatartottak társadalmi reintegrációját, a megfelelő bánásmód megvalósítását segítik elő.

II. Az intézet működésére, a fogvatartottakra vonatkozó adatok, tapasztalatok

II.1. Az intézet alapadatai

A Hajdú-Bihar Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet 1895-ben kezdte meg működését, ún. csillagbörtön, 200 fő befogadására tervezték. A második világháború alatt az épület egy része megsemmisült, később újabb szárnyakat építettek. Az intézet megyei jellegű „előzetes ház”. Előzetes letartóztatásokat, valamint elítélt férfiak szabadságvesztés és elzárás büntetésének végrehajtását fogatosítják. Az intézetben **elhelyezhető fogvatartotti létszám 177 fő**, a fogvatartottak elhelyezésére **60 zárka** áll rendelkezésre.

II.2. Létszámadatok

II.2.1. A személyi állomány

Az intézet 116 személyi állományi státusszal rendelkezik. Az engedélyezett és a tényleges **személyi létszám különbsége 5 fő, a hiány 5%-os**, amely legjelentősebben a tiszthelyettesek között mutatkozik, az állománytábla szerinti kategóriákban nagyobb aránytalanság nem mutatkozik. Az üres álláshelyek betöltése folyamatban van.

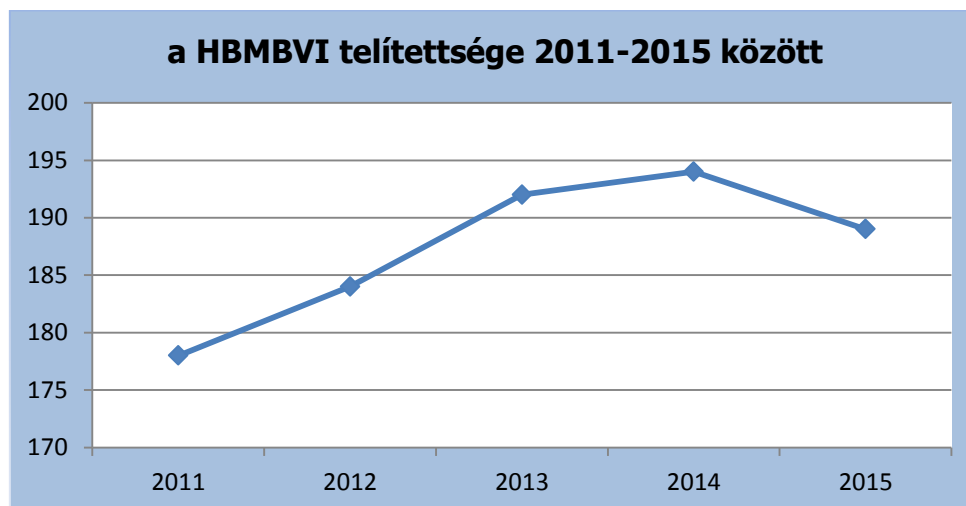
Csupán 4 reintegrációs tiszt (közülük egy a vezető reintegrációs tiszt) dolgozik az intézetben olykor 340 létszám feletti fogvatartottal. A 4 reintegrációs tiszt a személyi állomány mindössze 3,5%-át teszi ki. A 2015-ös telítettségi adatok alapján ez **reintegrációs tisztenként átlagosan 83,5 fogvatartottal való foglalkozás** jelent, a legmagasabb létszámú reintegrációs részlegben fogvatartottak száma 93 fő. Ez érdemi reintegrációs tevékenységet, nevelést nyilvánvalóan nem tesz lehetővé. A személyi állomány legnagyobb részét (64 fő, 56%) az őrszolgálat teszi ki, **majd' minden ötödik fogvatartottra „jut” egy őr**. Az egészségügyi személyzet tagjainak (négy ápoló – közülük a vezető ápoló hosszabb ideje nem dolgozik, GYED-en van –, pszichológus és szakorvos, a fogorvost ide nem számítva) fejenként 55,7 fogvatartottat kell ellátniuk. Az intézetben – más bv.intézetekhez hasonlóan – egy szakpszichológus van. A reintegrációs tiszti és pszichológusi létszámnövelésre vonatkozó elképzelések az állománytábla júliusi módosítása során nem fogalmazódtak meg.

A személyi állománynak **20%-a nő**, a tiszthelyettesek 6%-a, az alacsony szám a női fogvatartottak 5% körüli aránya alapján elfogadható.

A személyi állomány **fluktuációja** – az intézeti vezetés tájékoztatása alapján – **alacsonyabb**, mint egy nagyobb létszámú letöltő-házban. A közelmúltban három személyi állományi tag távozott, ketten közös megegyezés alapján, egy személyt hivatali vesztegetés miatt büntetőbírósa ítélete lefokozott, ő 2015 áprilisában távozott az intézetből.

II.2.2. A fogvatartotti állomány

A Hajdú-Bihar Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet teljes befogadóképessége 177 fő. A Magyar Helsinki Bizottság látogatását megelőző héten az aktuális létszám 281 fő volt, amely 158%-os telítettséget jelentett. **2015 első negyedében az átlagléttség a korábbi évekhez hasonló mértékű, (345 fő volt)**. Az elmúlt 5 évben (2011-2015) a telítettségi ráta az alábbi módon alakult: 2011: 178%, 2012: 184%, 2013: 192%, 2014: 194%, 2015 (első négy hónapja): 189%.

A Hajdú-Bihar Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet évek óta a **telítettség-kiegyenlítő programmal** igyekszik a börtön túlszűfoltóságát enyhíteni. Ennek keretében a jogerős és nem jogerős ítélettel rendelkezők, a bírói szakban lévő előzetes letartóztatottak és a hosszabb tartamú elzárást töltő fogvatartottak átszállítását maga az intézet kezdeményezi. A befogadások és a megőrzésre az intézetbe szállított fogvatartottak száma az elmúlt időszakban csökkent. Az intézet vezetése nem tudott állást foglalni abban, hogy a fogvatartotti létszám általános jellegű, az utóbbi évben megfigyelhető csökkenés minek az eredménye, hatása, így egyelőre arra sem lehet magyarázatot adni, hogy a csökkenés tartós folyamat, állapot vagy csupán átmeneti. A jelenségre esetleg magyarázatot adhat a 2014-ben elrendelt előzetes letartóztatások számának nominális csökkenése. Megállapíthatjuk azonban, hogy a **bv. intézet zsúfoltága még másfélszeres telítettség esetén is jelentős**. Ez mind a fogvatartottak, mind a személyi állomány részére súlyos problémát jelent. Tekintettel az intézet előzetes ház jellegére, a fogvatartottak fluktuációja jelentős, jellemzően viszonylag rövid ideig tartózkodnak az intézetben. A legrégebben elhelyezett fogvatartott 5 és fél éve van a börtönben.

A zsúfoltág csökkentése érdekében **férőhely-bővítési program** kezdődött. A tervek szerint **2016 végéig 140 új férőhelyet** adnak át a Debreceni Járásbíróság jelenlegi épületében, amelyekkel a telítettség 100%-ra csökkenne. A teljes férőhelybővítési-program 2020-ra fejeződne be. A tervezést a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága irányítja, az intézetnek közreműködői szerepe van. A parancsnok meglátása szerint **az európai sztenderdeknek megfelelő 4 m²-es mozgástérrel számolva kell kialakítani a zárkákat**.

A férőhely-bővítéssel párhuzamosan a **jelenleg használt épületben is átalakítási munkákat** fognak végezni 2015 nyarán, azonban az építészeti adottságok miatt a modern, elvárásoknak teljesen megfelelő átalakítás akadályokba ütközik (pl. nem tudnak öltözőt biztosítani a személyi állománynak).

Az intézet nem rendelkezik pontos adattal arról, hogy a személyi állomány létszámát mennyivel növelik, a becslések szerint **legalább 50-60 új „munkatársra” lesz szükség a férőhelybővítés miatt**. Elsősorban új felügyelőket kell alkalmazni, továbbá reintegrációs tisztekre lesz szükség, és bővítés szükséges az egészségügyi és gazdasági területen is. A férőhelybővítés további többletmunkaterhet jelent a mozdítás során, mert a bíróság költözése után gépjárművel kell a fogvatartottakat a bíróságra előállítani.

A BvOP észrevétele: „Fontos kiemelni, hogy az Intézet az ország egyik leginkább túltelített intézetének számít. 2008. október 1-től részese a bv. intézetek telítettségét kiegyensúlyozó programnak, aminek keretében rendszeresen felülvizsgálják a fogvatartotti állományt és a középírányító szerv javaslatot tesz a más bv. intézetekbe elszállítható személyekről. Mindemellett azonban a kötelező előállítások miatt végrehajtandó megőrzések és a Bizottság

jelentésében is szereplő férőhelybővítéséhez szükséges felújítások érdekében ott elhelyezett munkaerő jelenleg is magas szinten tartja a telítettséget (2015. I. félévében az átlagos telítettség 180 % volt)."

II.2.2.1. Előzetesen letartóztatottak

Az intézetben a látogatást megelőző héten **184 előzetesen letartóztatott** fogvatartott volt, ez az aktuális **fogvatartottak 65%-a**. A teljes fogvatartotti állomány 5,3%-a volt nő.

II.2.2.2. Fogvatartottak a végrehajtási fokozat szerint

Az intézetben a vizsgált 281 fogvatartott közül 184-en előzetesen letartóztatottak, nem jogerős ítélete 3 fogvatartottnak volt, a további 94 fogvatartott az alábbiak szerint oszlik meg.

végrehajtási fokozat	fogvatartottak száma		közülük fiatalok		összesen, fő	összesen, %
	saját	megőrzéses	saját	megőrzéses		
fegyház	2	7	0	0	9	9,78
börtön	44	24	0	2	70	73,91
fogház	7	5	0	0	12	13,04
büntetőjogi elzárás	1	0	0	0	1	1,08
szabálysértési elzárás	2	0	0	0	2	2,17
összesen	56	36	0	2	94	100

Az intézetben túlnyomó többségében **börtön végrehajtási fokozatú fogvatartottakat** helyeztek el. A fiatalok száma elenyésző. A fogvatartottak közel **90%-a közepes biztonsági szintű**. Ez az alacsony diverzifikáció némileg enyhíthet a személyi állomány zsúfoltság okozta terhein is, viszont kétségessé teszi, mennyire van egyéniesítve a fogvatartás végrehajtása.

II.2.2.3. Speciális csoportok (hiánya)

A látogatáskor **egyetlen speciális csoport** működött az intézetben, a **drogprevenációs részleg** (egy zárka), amelybe 5 fogvatartott (1,7%) tartozik. A körleten a kábítószerrel való visszaélés (gyanúja) miatt a bv. intézetben lévőket vagy a „veszélyeztetett” fogvatartottakat helyezik el, büntetési csoportok esetén az elkülönítési szabályok miatt csak egy személyt, aki – a pszichológus tájékoztatása szerint – esetenként az elsőként jelentkező és nem a leginkább rászoruló fogvatartott. A részlegen való elhelyezésről a Befogadási és Fogvatartási Bizottság dönt. A részlegen különböző foglalkozásokat tartanak szakemberek.

A Helsinki Bizottság szerint kifogásolható, hogy a gyakorlat, ha –a kérelmet leghamarabb benyújtó fogvatartottat helyezik a speciális részlegbe, és nem azt, aki leginkább rászorul.

A látogatás és a jelentés elkészülése között eltelt időben két fogvatartott vonatkozásában engedélyezték enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazását, így már két speciális csoport működik a bv. intézetben.

Pszichoszociális, gyógyító-terápiás, átmeneti, alacsony kockázatú részleg nincs az intézetben, enyhébb végrehajtási szabályok alá tartozók sincsenek. A Magyar Helsinki Bizottság tapasztalatai szerint azonban **több olyan fogvatartott is van az intézetben, akik speciális elhelyezése indokolt lenne, erre azonban nem kerül sor**. A Bizottság megfigyelői több olyan fogvatartottal is találkoztak, akiket az intézet – jobb megoldás híján – a betegszobán vagy más „védett” jellegű zárkán helyezett el, számukra **speciális kezelés**,

terápia nem biztosított, holott erre nyilvánvalóan szükségük lenne. A jelenség oka minden bizonnyal az, hogy egyrészt nincsen elegendő számú szakember az intézeti állományban, másrészt a túlzsúfoltság miatt a kötelező törvényi előírásokon túlmenő specializációt már a munkateher és helyhiány miatt nem lehet megvalósítani, holott erre a fogvatartottak érdekében kétség kívül szükség lenne. Az intézet vezetésének tájékoztatása szerint elképzelhető, hogy az intézetbővítéskor lesz lehetőség pszichoszociális körlet kialakítására és szakértő munkatársak (gyógypedagógus, pszichológus) felvételére. A Helsinki Bizottság támogatja ezt a tervet.

A Bizottság javasolja, hogy a drogreveníós részleg befogadóképességét (12 fő) teljes mértékben használja ki az intézet. A megfigyelők álláspontja szerint – valamennyi intézet vonatkozásában – a fogvatartotti állomány összetétele alapján a pszichoszociális vagy gyógyító-terápiás részleg működtetése nagyságrendekkel indokoltabb lenne, mint a drogreveníós zárka fenntartása. A kábítószerrel kapcsolatos bűncselekmény miatt fogva tartottak adott esetben előbbi speciális csoportokba is bekerülhetnének, amennyiben különleges bánásmódra szorulnak.

A BvOP reakciója: „Az Intézet vezetése megvizsgálja egy pszichoszociális részleg létrehozásának lehetőségét, amely a későbbiekben lehetővé tesz a sérülékenyebb, illetve pszichológiai állapotuk miatt különlegesebb bánásmódot igénylő fogvatartottak elhelyezését és egyéni kezelését. Mindemellett szükséges, hogy a mentálisan beteg fogvatartottak rendszeresen részt vegyenek terápiás jellegű csoportfoglalkozásokon is, amely a drogreveníós részlegen jelenleg is zajlik.”

Az intézetben a látogatás idején **13 szexuális bűncselekményt elkövetett fogvatartott** volt. Számukra nem alakított ki az intézet külön zárkát, mert együttes elhelyezésükre az elkülönítési szabályok miatt nincs gyakorlati lehetőség.

LMBTQ fogvatartott az intézetvezetés szerint nem volt itt elhelyezve, ha lenne szexuális kisebbséghez tartozó személy, akkor elhelyezésére, mozgatására az intézet külön figyelmet fordítana.

Reintegrációs őrizet feltételeinek a látogatás idején egy fogvatartott felelt meg, ezért az őrizetere vonatkozó kérelmet az intézet előterjesztette a bíróságnak, a tárgyalás a látogatás hetében volt várható.

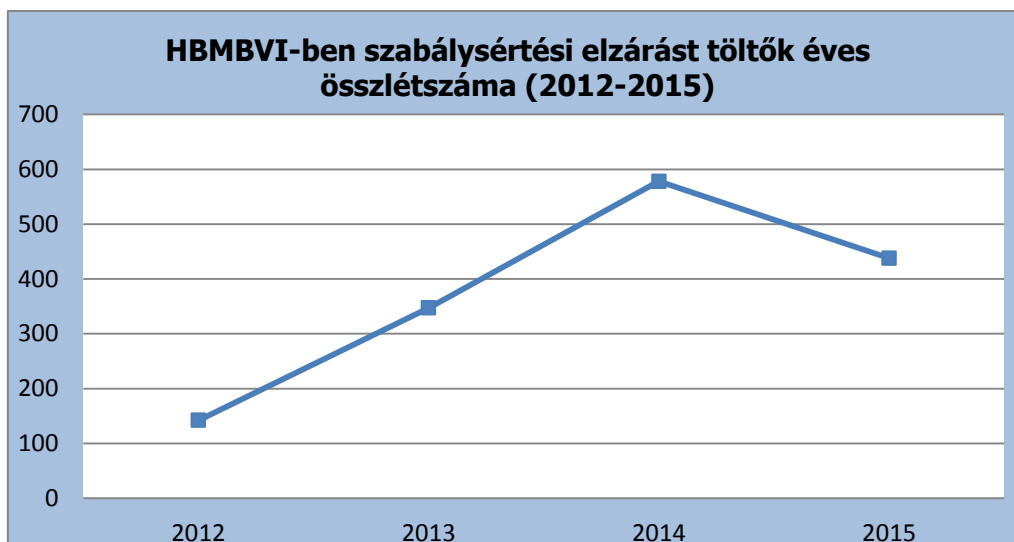

II.2.2.4. Szabálysértési elzárást töltők

A szabálysértési elzárást töltők napi létszáma az elmúlt négy évben éves átlagban nem érte el a 2 főt, 2015 első négy hónapjában **naponta átlagosan 1,2 szabálysértési elzárást töltőt helyeztek el** az intézetben. A szabálysértési elzárást töltőkre vonatkozó igazgatási tevékenységet egy személyi állományi tag végzi, a befogadás és a szabadítás egy-egy órára a fogvatartott jelenlétében zajló tevékenységet jelent, amelyet az adatok számítógépbe való

bevezetése követ. Ez a munkateher nyilvánvalóan független az elzárás napjainak számától. Tekintettel a jogszabályi kötelezettség hiányára, a szabálysértési elzárást töltő nagykorú fogvatartott hozzátartozóját nem értesítik a befogadásról, így tehát maga a jogszabály teremt indokolatlanul hátrányos helyzetet a bűncselekmény (gyanúja) miatt fogvatartott személyekkel szembeni bánásmóddal összehasonlítva.

Az elzárást töltők száma ugyan viszonylag alacsony, azonban egyetlen szabálysértési elzárást töltő is teljes zárkát (4 férőhely) foglal el, fogvatartása külön rezsimet, adminisztrációt igényel, nem is beszélve a befogadásával és szabadon bocsátásával járó időigényes adminisztrációról, valamint arról a jelentős költségigényről, amelyeket a szankció eredményessége – álláspontunk szerint – egyáltalán nem indokol. Az elzárások tartamáról nincs kimutatása az intézetnek.

Az elzárást töltők éves összlétszáma (a 2015-ös első negyedév adatait háromszoroztuk az összehasonlíthatóság kedvéért) az összfogvatartotti számhoz hasonló trendet követett. A 2015-ös csökkenésre az intézet vezetése nem talált magyarázatot.

A Helsinki Bizottság látogatásának második napján két fogvatartott töltött szabálysértési elzárást az intézetben. Egyikük nem tudta pontosan, hogy garázdaság vagy csendháborítás miatt kapott 20 ezer forintos helyszíni bírságot, amelyet átváltoztattak elzárásra. A fogvatartottnak arról nem volt tudomása, hogy önkéntesen is bevonulhatott volna az intézetbe, de mivel ezt nem tette, elővezetésének költségeit is ráterhelik. A másik szabálysértési elzárást töltő személy 18 napos elzárását kezdte meg (90 ezer forintos bírság átváltoztatása), amelyet engedély nélküli járművezetés miatt kapott.

II.2.2.5. Külföldi fogvatartottak

A látogatás első napján **24 nem magyar állampolgárságú fogvatartott** volt az intézetben, akik valamennyien előzetes letartóztatásukat töltötték, közülük 14-en rablás, 10-en pedig embercsempészet gyanúja miatt. Köztük 10 afgán, 4 nigériai, 3 ghánai, 2 marokkói, 2 palesztin, 1 román, 1 algériai, 1 albán állampolgárságú személy volt. A befogadásakor a fogvatartottakat **tájékoztatják jogaikról és kötelezettségeikről**. Ez a tájékoztatás összesen 14 nyelven érhető el, amelyek feltehetően kivételes esetektől eltekintve lefedik a külföldi fogvatartottak által beszélt, értett nyelveket. A külföldi fogvatartottak befogadásának 95%-ában jelen van tolmács. A napi életben a kommunikációt a fogvatartott-társ segíti elő, amennyiben nincs közös nyelv.

A fogvatartottak közül – az intézeti hivatkozás szerint a kötelező elkülönítési szabályok miatt – néhányan olyan zárkában voltak elhelyezve, ahol a **nyelvi korlátok miatt a**

kommunikációjuk minimálisra korlátozódott, ez jelentősen megnehezítette mindennapjaikat. A Helsinki Bizottság megfigyelői találkoztak olyan fogvatartottal is, aki magyarul egyáltalán nem beszélt, angol nyelvtudása minimális volt, 16 zárkatársa közül eggyel tudott angol nyelven korlátozott formában kommunikálni, levelet nem küldhetett, így **a szinte egyáltalán nem tudott kapcsolatot teremteni a külvilággal**. Több külföldi fogvatartottnak nem volt elfogadható ruházata és – pénzhány vagy egyéb ok miatt – kapcsolata (telefon, látogatás, csomag) családjával, nem tudta, hogy áll az ügye, mert nem tudott magyarul. A fogvatartottak közül többen kifogásolták, hogy az intézet könyvtárában sem áll rendelkezésükre megfelelő könyv, amelyet nyelvtanulás vagy időöltés érdekében olvashatnának.

A Helsinki Bizottság javasolja, hogy – különösen a büntetőeljárás során tolmácsoláshoz és fordításhoz való jogról szóló új európai uniós irányelv fényében – az intézet igyekezzon figyelemmel lenni arra, hogy egyetlen fogvatartott se legyen mindenfajta kommunikációs lehetőségtől elzárva a nyelvi korlátok miatt, mindenki számára biztosítson valamilyen megnyilvánulási, kapcsolatteremtési lehetőséget egy általa jól ismert nyelven. A Bizottság megfigyelői továbbá javasolják, hogy a bv. intézet mérje fel az elmúlt időszakban fogvatartott külföldiek által beszélt nyelveket, és ezeken a nyelveken szerezzen be adománykönyveket nyilvános felhívás útján.

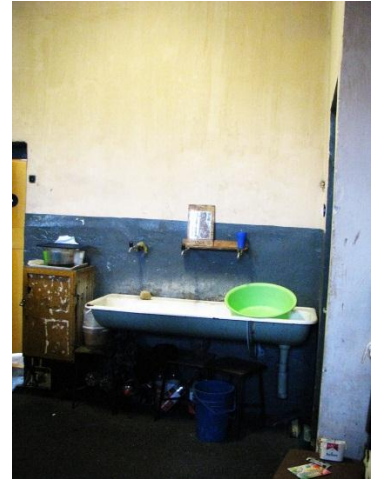
A BvOP tájékoztató, hogy „a bv. intézetek – az egyéb elkülönítési szabályok betartása emellett – továbbra is figyelemmel vannak arra, hogy a magyar nyelvet nem értő személyeket olyan zárközösségbe helyezték, ahol a külföldi személy anyanyelvét, vagy az általa ismert nyelvet használják.”

II.3. Körülmények

II.3.1. Zsúfoltság

Mind a fogvatartottak, mind az intézet vezetése **jelentős problémának tekinti a túlzásúfoltságot, amely** mindkét csoportnak **napi gondot okoz**. A fogvatartottak élettere beszűkült, jelentős többségük elhelyezési körülményei elfogadhatatlanok, hosszú távon emberi méltóságot sértőek. A személyi állomány munkaterhe, stresszterhelése számottevő. A zsúfoltságot és az adminisztratív terheket továbbfokozza, hogy az intézet szabálysértési elzárásra ítélt személyeket is fogva tart, akik külön rezsimben, külön zárkában töltik a büntetésüket. Valódi könnyebbiséget a telítettség-kiegyenlítő program sem ad.

A mozgástér rendkívül kicsi mind a kis-, mind a nagyzárkákban. A 2014-es éves átlaghoz képest jelentősen alacsonyabb (71%-os, 281 fogvatartott) létszám mellett is csupán 8 zárkában tudják biztosítani a jogszabályban ajánlott 3 m²-es mozgástérrel (amely azonban nem felel meg az Európai Emberi Jogok Bíróság gyakorlatában előírt minimális 4m²-es mozgástérnek), ez mindössze 38 (a fogvatartottak 13,5%-a) fogvatartott megfelelő elhelyezését tenné lehetővé. További 45 zárkában nem biztosított a minimális mozgástér, ahol a fogvatartottak 86%-át (243 fő) helyezik el. Ha a telítettség a korábbi évek átlagát (190% körül) közelíti, akkor elképzelhetően **csak elvétve találunk olyan fogvatartottat, akinek az európai standardoknak megfelelő nagyságú mozgástér állna rendelkezésére**. Több olyan 8 m² alapterületű zárka is van, ahol a maximális 4 fogvatartott elhelyezése esetén csupán 0,75 m² mozgástér jut egy embernek. Megjegyezzük, hogy az Emberi Jogok Európai Bírósága [ún. pilot ítéletében](#) Magyarország vonatkozásában is kimondta: a 4 m² alatti tartós fogvatartás sérti az embertelen bánásmód tilalmát.

A zsúfoltságot tovább súlyosítja, hogy a zárkaajtók nem tarthatók nyitva fegyház és a – parancsnoki döntés alapján a – börtön fokozatú elítéltek, az előzetesen letartóztatottak és a betegszobán elhelyezettek esetében. Ez azt jelenti a gyakorlatban, hogy csak fogház fokozatban végrehajtott, jogerősen elítélt vagy szabálysértési elzárást töltő személyek zárkájának ajtaja tartható nyitva. Az ilyen fogvatartottak elenyésző száma és az intézet fizikai adottságai, az elkülönítési szabályok következtében azonban gyakorlatilag **a dolgozó fogvatartottakon kívül a szabad levegőn való tartózkodás egy óráját kivéve majd' mindenki a zárkában tölti a nap 23 óráját.** Itt a szűkös mozgástér miatt, különösen a kis zárkákban legfeljebb az ágyakon lehet görnyedezni vagy a zárkabeli ülőkén ülni.

A bv. intézet álláspontja: „A II. 10. pont alatt részletezett programok a fogvatartottak rendelkezésére állnak.”

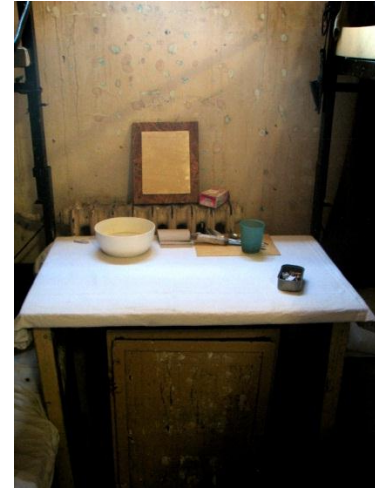
II.3.2. Egyéb fizikai körülmények (zárkák, vécék, zárkafelszerelés, stb.)

A zárkák jelentős többsége **rossz állapotú**. Ez alól az a kevés zárka kivétel, amelyet a közelmúltban újítottak fel. A leromlott állapotú zárkák fala pecsétes, a vakolat mállik, a berendezési tárgyak leromlottak, régiek, rossz használati értékűek.

A zárkaablakok jelentős többségén **látásgátló** van. Ez akadályozza a levegő áramlását és a fény bejutását a cellákba. A látásgátlót a közeli lakóházak miatt tartja indokoltnak a vezetés. Az Európa Tanács Kínzás Elleni Bizottsága (CPT) azonban számtalan esetben kifogásolta az eszközök alkalmazását.

A Helsinki Bizottság álláspontja szerint debreceni bv. intézetben is felül kellene vizsgálni, hogy valóban mindegyik zárka esetében van-e olyan indok, amely megalapozza a fogvatartottak életét tovább nehezítő felszerelés használatát.

Külön szellőzésű vécé nincs az intézetben, elkülönített (fallal leválasztva) 28 zárkában van. A maradék **25 zárkában a vécét legfeljebb függönnyel választják el a lakótértől.** A nagyzárkákban (36 m² és 20-22 elhelyezett fogvatartott körül) akár **22 ember is egyetlen vécét és mosdót használ** úgy, hogy 23 órát töltenek a helyiségben. A vécé sokszor elromlik. Ezek további feszültségekre adnak okot. A kis alapterületű (9-12 m²-es) zárkák többségében a **vécé a zárkával egy légtérben**, olykor néhány centire található a zárkában található emeletes ágytól. Az **ágyak régiek**, keretük néhány esetben megrongálódott, olykor textíliával tekerik körbe a fogvatartottak a kiálló részeket, hogy azok ne okozzanak sérülést. A **matracok rendkívül elhasználtak**, a szivacsból darabok hiányoznak, mocskosak, bűdösek.

A BvOP megjegyzése: „A mellékhelyiség leválasztás vonatkozásában a büntetés-végrehajtási szervezet folyamatosan keresi a műszaki megoldásokat valamennyi hasonló helyzetű bv. intézet esetén a probléma megoldására. [...] Jelen esetben is szükséges megvizsgálni a lehetséges megoldásokat mind a leválasztás, mind a nagyobb létszámú zárkákban a szükséges wc kapacitás bővíthetősége tekintetében.”

A fogvatartottak jelentős többsége panaszkodott arra, hogy **poloskák** vannak az épületben, amelyek csípi őket. Az intézet vezetése tisztában van a problémával, rendszeres – negyedévente teljes körű és eseti – irtásokat szerveznek, de még ha sikerül is időlegesen eltüntetni az élősködőket, azok a bv. intézetek közötti heti szállítás következtében ismét visszakerülnek. Az intézeti vezetés tájékoztatása szerint panasz esetén ruházatot és ágyneműt cserélnek, kezelik a csípéseket. A fogvatartottaktól ezzel szemben érkezett panasz az ágynemű túlzottan ritka (3 hét–2 hónap) cseréjére. *A Helsinki Bizottság meglátása szerint a probléma megoldása tehát csak valamennyi bv. intézet összehangolt, hatékony intézkedése révén képzelhető el.* Fogvatartottak jelezték a Helsinki Bizottság megfigyelőinek, hogy az épületben patkányt is láttak már.

A BvOP álláspontja: „A büntetés-végrehajtási szervezet a korábbi tapasztalatok alapján egyre hatékonyabban szervezi meg az ágyi poloska ártalom elleni védekezést a bv. intézetekben. Az Intézet a fertőző betegségek és a járványok megelőzése érdekében szükséges járványügyi intézkedésekről szóló 18/1998 (VI.3.) NM rendelet által előírt évi két kötelező irtással szemben negyedévente végezteti el ezt a beavatkozást. Továbbá bármilyen gyanús bőrelváltozás esetén azonnal értesítik a szerződött rovarirtó céget és a lehető leghamarabb elvégztetik a garanciális vagy rendkívüli irtást, egyidejűleg gyógyszeresen kezelik a viszketést, valamint a bőrtüneteket. A problémakör megoldására az intézetparancsnok helyi szabályozást adott ki, amelyben az egészségügyi és a gazdasági szakterület szorosan, napi jelentés szinten együttműködik. 2015 áprilisában a Hajdú-Bihar Megyei Kormányhivatal Népegészségügyi Főosztálya közegészségügyi-járványügyi helyszíni bejárást folytatott le az Intézetben. Közigazgatási eljárást nem kezdeményeztek, a készített jegyzőkönyvben elmarasztalást nem fogalmaztak meg.”

Több fogvatartott kifogásolta, hogy – számukra elérhető – **indokolás nélkül helyezik el őket másik zárkában**. A Helsinki Bizottság meggyőződése, hogy a zárkaváltásoknak szakmai indoka van, ugyanakkor *elengedhetetlennek tartja, hogy erről a fogvatartottak minden egyes esetben számukra érthető, kielégítő tájékoztatást kapjanak.*

II. 4. Rendkívüli események

Személyzet által fogvatartott sérelmére elkövetett bűncselekmények

év	2011	2012	2013	2014
bűncselekmény	bántalmazás hivatalos eljárásban	bántalmazás hivatalos eljárásban	bántalmazás hivatalos eljárásban	bántalmazás hivatalos eljárásban
feljelentések száma	7	9	4	2
vádemelések száma	0	0	0	0

A fenti, a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságától kapott adatokból készített táblázat alapján látható, hogy a fogvatartottak sérelmére **egyetlen esetben sem állapították meg, hogy személyi állományi tag bántalmazást követett volna el**, az ügyek vádemelésig sem jutottak el. Az intézetben működő kamerarendszer felvételeit az eljárásokban nem használták fel, illetve nem volt ilyen felvétel, mert a bejelentett bántalmazás olyan helyen történt, ahol nem volt rögzített felvétel. A bv. intézet is vezet nyilvántartást a személyi állomány által elkövetett bűncselekmények gyanújáról. Jellemzően kötelességszegés szolgálatban, szolgálati feladatok ellátása alóli kibúvás és hivatali visszaélés miatt tesznek **feljelentést, amelyek száma az elmúlt 5 évben folyamatosan csökkent.**

Fogvatartottak egymás sérelmére elkövetett egyes cselekményei

	2011		2012		2013		2014	
bűncselekmény	esetek száma	elkövető fogvatartottak száma	esetek száma	elkövető fogvatartottak száma	esetek száma	elkövető fogvatartottak száma	esetek száma	elkövető fogvatartottak száma
emberölés	2	2	1	1	0	0	0	0
szexuális kényszerítés, erőszak	5	6	4	4	0	0	3	6
súlyos testi sértés	0	0	0	0	4	4	5	7
rablás	1	1	3	3	0	0	0	0
könnyű testi sértés	7	9	6	16	4	6	0	0
hivatalos személy elleni erőszak	0	0	0	0	2	2	0	0
összesen	15	18	14	24	10	12	8	13

A statisztikai adatok alapján a fogvatartottak és a személyi állomány tagjai által fogvatartott sérelmére elkövetett egyes **bűncselekmények csökkentek az elmúlt években.** A feltehető jelentős látencia ellenére is ez értékelendő, pozitív tendencia. Az intézetben a Helsinki Bizottság megfigyelői számára érzékelhető volt, hogy a bv. intézetekéhez, különös tekintettel az előzetes házakéhoz képest viszonylag nyugodt a légkör.

A bv. intézet tájékoztatása szerint a konfliktusok elkerülése érdekében a lehető legtöbb **zárkán kívüli elfoglaltságot** (pl. könyvtárlátogatás, szakkörök, asztalitenisz, asztali foci, szakmaképzések) igyekeznek a fogvatartottak számára biztosítani. A felsorolásból látható, hogy nagy mozgásigényes tevékenységekre azonban nincs lehetőség. Ettől függetlenül az intézet álláspontja szerint a bűncselekmények számának csökkenése ezen intézkedéseknek köszönhető. Ez a megállapítás önmagában is jelzi, hogy a büntetés-végrehajtásban dolgozó szakemberek megítélése szerint a zsúfoltság nemcsak jogsértő, hanem növeli a feszültséget, agressziót, konfliktusokat, így az állomány munkaterhét, stresszt.

2014-ben és 2013-ban összesen két alkalommal alkalmaztak **kényszerítő eszközt**: bilincset és testi kényszert alkalmaztak dühöngő, önkárosító magatartás kezelésére felnőttkorú, előzetesen letartóztatott férfi fogvatartottakkal szemben. A kényszerítő eszközök

alkalmazásának gyakorisága **csökkent az elmúlt öt évben**. Az intézet szolgálati kutyával nem rendelkezik.

Az intézetben működik **videókamera-hálózat**. Egyes kamerák felvételeit megőrzik, mások csak valós idejű képet mutatnak. A kamerák az intézet teljes területét lefedik, – a jogszabálynak megfelelő, támogatható módon – nincs kamera a fürdőhelyiségekben. Három olyan zárka is van, ahol kamerát helyeztek el. A hivatalos eljárásban elkövetett bántalmazás ügyében a feljelentés szerint a bántalmazás olyan helyen történt, amelyet a kamerahálózat nem fedett le, így azt nem használták fel. A fogvatartottak által 2014-ben elkövetett bűncselekmények felderítéséhez sem használták a videofelvételeket, noha az intézet tájékoztatása szerint jogsértés esetén elmentik a felvételeket. Kérdés, hogy – egyébként általánosan jellemző módon – a rendelkezésre álló objektív bizonyítékokat miért nem használják a büntetőeljárások során.

A biztonsági kockázat felmerülésére okot adó fogvatartottat (gyakori öngyilkossági kísérlet, közeledő ítélethirdetés, családi problémák) **kamerával megfigyelt zárkában** („szuicid zárka”) helyezik el, ahol folyamatosan nyomon követik tevékenységét. Ez a biztonsági elkülönítés akár egy hétig is tarthat.

II. 5. Bánásmód

Az intézetben – ahogy korábban említettük – **négy reintegrációs tisztt** dolgozik. Az elmúlt évek legmagasabb éves átlagtelítettsége esetén egy tisztre több mint 80 fogvatartott jut. Az intézet tájékoztatása szerint a reintegrációs tisztek naponta foglalkoznak a csoportjukban lévő fogvatartottakkal, de a számarány alapján nyilvánvalóan az **érdemi egyéni foglalkozások** a napi rendszerességnél nagyságrendekkel **ritkébbak**, különösen, ha számításba vesszük a személyi állományi tagok adminisztrációs kötelezettségeit, kérelmek, beadványok intézését.

(A bánásmóddal kapcsolatos legfontosabb észrevételeket és megállapításokat a jelentés elején található összefoglalóban vázoltuk.)

Az intézet adatai szerint 2014-ben a fogvatartottaktól **24 panasz érkezett**, amely meglehetősen alacsony szám, különösen, ha ahhoz viszonyítjuk, hogy a Helsinki Bizottság megfigyelői a kétnapos látogatásuk során hány panaszt kaptak. A bv. intézet tájékoztatása szerint a panaszok leggyakrabban **a külső kapcsolattartás hosszan tartó kialakulását**, az ügyészi ellenőrzés miatt a levelek továbbításának lassúságát, a zsúfoltságot és a kártevők elszaporodottságát érintik. Az előzetes letartóztatás jellegéből következően a fogvatartottak bizonytalanságban érzik magukat, hogy nem tudják fogvatartásuk végének időpontját.

II. 6. Ellátás (étkezés, egészségügy, tisztálkodás)

II. 6.1. Étkezés

A bv. intézet étkeztetését a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatalnak a településen található befogadó állomásán található konyháról biztosítják. Az ételt hőtartó edényekben szállítják az intézetbe. Közös étkezőhelyiség nincs. A **fogvatartottak főznek** az intézet, a menekülttábor, a katasztrófavédelem, rendőrség stb. számára. Az étkeztetésre kevés, elvéve az étel **menyiségére** érkezett panasz a Helsinki Bizottság megfigyelőihöz **néhány panasz**. A megfigyelők maguk is a fogvatartottak számára készített ételből ettek, az elfogadható minőségű volt.

II. 6.2. Orvosi és pszichológiai ellátás

Az **egészségügyi ellátásra** általában nem volt fogvatartotti panasz. Az intézet egyetlen, megbízási szerződéssel foglalkoztatott **orvosa** egyébként hetente három alkalommal rendel az intézetben, ő látja el valamennyi fogvatartottat (320-340 fő), a személyi állományi tagok egészségügyi problémáit nem ő kezeli. A Bizottság megfigyelői nem találkoztak az intézet orvosával. Az intézet hivatásos állományába további **három ápoló** tartozik. A jogviszony jellege az Európa Tanács Kínzás Elleni Bizottságának (CPT) álláspontja szerint meggátolhatja a megfelelő beteg-orvos (egészségügyi személyzet) viszony kialakítását. Szakorvosi ellátás az intézetben belül nem elérhető. Az ellátotti szám az országos átlaghoz képest alacsony, amely viszonyszámot befolyásolhatja ugyanakkor a napi rendelési időtartam. Az orvosi ellátás során **a felügyelet nem tartózkodik a rendelőben**, erre akkor kerül sor, ha az egészségügyi személyzet kéri. Külső intézményben történő ellátás során az egészségügyi személyzet kérésére ugyancsak jelen lehet a felügyelet. A jelenlétről, annak okáról, illetve hiányáról nem készül dokumentáció, így az intézet nem rendelkezik statisztikai adatokkal a jelenlét gyakoriságáról és elrendelésének okairól.

A Magyar Helsinki Bizottság azt javasolja, hogy vezessenek a felügyelet jelenlétének gyakoriságára (okaira) vonatkozó statisztikát, amely egyfajta kontrollt biztosítana a jelenlét csupán szükségszerű esetekben való elrendelésének, annak esetleges rutinszerű alkalmazását felfedhetné, részben orvosolhatná. E javaslat gyakorlati megvalósítása összhangban van az egészségügyi és hozzájuk kapcsolódó személyes adatok kezeléséről és védelméről szóló törvénnyel is, amely a felügyelet jelenlétének feltételeként határozza meg, hogy arra biztonsági okokból szükség legyen.

Az intézetben egy főállású **pszichológus** is dolgozik 2012 óta. Teljes munkaidőben dolgozik, minden nap az intézetben van. Formális szupervízora nem jár, kollégáival eseti jelleggel, saját kezdeményezésére konzultál, évi 1-2 továbbképzésen vesz részt. E tevékenységek nem jelentenek szupervíziót, pszichés támogatást, a lelki teher feldolgozásához érdemi és rendszerszintű segítséget, noha azt a kiegészítő megelőzése, szakmai frissesség megőrzése mindenképpen szükségessé tenné. A Helsinki Bizottság megfigyelőinek a pszichológussal folytatott beszélgetése alapján az az álláspontja alakult ki, hogy alaposan ismeri a fogvatartottak problémáit, hátterét, amelyek **kezelésére különös gondot fordít**. Naponta járja a körleteket, beszélget a fogvatartottakkal és a felügyelettel is.

A pszichológus **egyéni foglalkozásokat** tart (befogadási szűrővizsgálat, öngyilkosság-megelőző foglalkozás, egyéni meghallgatás, napi krízisek kezelése, krízisintervenció, egyéni kezelési utasítású [fokozottan őrzött, magas biztonsági csoportba sorolt] fogvatartottak és szexuális bűncselekményt elkövetett fogvatartottak foglalkozásai), amelyek keretében **havi 100-120 fogvatartottat hallgat meg**. Ez átlagosan napi 5 fogvatartottal való foglalkozást jelent, ha mindenkivel csak egy alkalommal beszél a szakember. Az eljárásrend szerint a fogvatartott kérelmi lapot ad ki a meghallgatás érdekében, amely alapján 1 hónapon belül kerül sor a beszélgetésre. Ugyanakkor a pszichológus felméri a kérelem indokoltságát és sürgősségét, az értékelés alapján pedig akár azonnali meghallgatást is tart vagy havonta több alkalommal foglalkozik a fogvatartottal. A pszichológus szerint – a Helsinki Bizottság megfigyelőinek laikus meglátásával egyezően – alapvető probléma, hogy **magas a pszichésen sérült fogvatartottak száma**. A Bizottság tapasztalatai szerint paranoid, klausztrófóbiás, depressziós, öngyilkossági kísérleteket végrehajtó, kommunikációra és önellátásra képtelen fogvatartottak is vannak az intézetben. Az intézeti vezetés a pszichológus és a megfigyelők álláspontjától eltérően azonban arról nyilatkozott a látogatást megelőzően, hogy az intézetben nincs pszichoszociális fogvatékossággal küzdő személy, holott ez nyilvánvalóan nem volt így. Kétségtelen – ahogy azt korábban is kifejtettük –, hogy **szükség lenne gyógyító-nevelő vagy pszichoszociális részlegre, kiterjedt, személyre szabott pszichés kezelésre, terápiás foglalkoztatásra**.

A pszichológus az egyéni foglalkozáson kívül **csoportfoglalkozásokat** is tart (dohányzás leszokást támogató tréning, drogprevenciók foglalkozás) átlagosan 16 fogvatartott számára.

Laikus számára is egyértelmű, hogy **háromszáz feletti fogvatartottal, közülük több mint százal heti rendszerességgel megfelelő szakmaisággal és alapossággal foglalkozni, mellette az adminisztrációt vezetni egyszerűen lehetetlen.** Az intézeti vezetés szándékai egybeesnek a *Helsinki Bizottság javaslatával, melynek értelmében további pszichológus(ok) foglalkoztatására van szükség.*

II. 6.3. Tisztálkodás

A fürdés időtartamával (7 perc) vagy annak biztosításával, a meleg víz hiányával kapcsolatban nem érkezett panasz. A fogvatartottak pozitív változásként élték meg a kedvező jogszabályi változást (nem dolgozó fogvatartottaknak heti egy helyett két alkalommal van fürdési lehetőség; nőknek, fiatalokúaknak, dolgozó férfi fogvatartottaknak továbbra is naponta biztosított), és értékelték, hogy felújítottak fürdőhelyiségeket. A zárkákban nincs meleg víz, azt kérésre biztosítják.

II. 7. Munkáltatás

A Hajdú-Bihar Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetben csupán a **fogvatartottak töredéke dolgozik.** Kevés az elérhető munka. Az intézet-fenntartási munkákon (konyha, mosoda, takarítás) 63 fogvatartott dolgozott, a legtöbben a konyhán (29 fő), kulturális területen (könyvtár) havi átlagban 0,5 fő dolgozott, noha ez a létszámbővítésre is lehetőséget biztosítana. **A fenntartási munkákon túl csupán az Adorjántex Kft. biztosít 12 fogvatartott számára munkát,** a fogvatartottak papírsákat hajtogatnak. Az intézet vezetésének tervei között szerepel a munkáltatási lehetőségek bővítése. Jelenleg máshol folyó ágyneműgyártást helyeznék át, és egészségügyi maszkokat gyártanának, amely további **30-40 fogvatartott számára adna munkát 2015 szeptemberétől** kezdődően. A fentiek alapján tehát 2015 első negyedévében regisztrált 345 fős átlag fogvatartott közül 75-en dolgoznak, amely a fogvatartottak negyedét (21,7%) sem teszi ki. Ez meglehetősen alacsony szám még ahhoz képest is, hogy 83 fogvatartott az orvosi diagnózis szerint munkaképtelen. Ha ezzel az adattal számolunk is, **a fogvatartottak 55%-ának nem jut munka.** Az intézeti vezetés álláspontja szerint ez az előzetes házak tekintetében elfogadható arány.

A BvOP tájékoztatása szerint a megyei intézetekben rendkívül nehéz munkát biztosítani a fogvatartottaknak, ugyanakkor folyamatosan keresik a munkalehetőségeket az intézet falaink kívül a városban és annak környékén.

2015 első negyedévében a legkisebb besorolási **munkadíj** 34.400 forint volt, amely nem teljesített norma alapján még alacsonyabb havi jövedelmet eredményezhet (úgy, hogy a fogvatartott heti 30-40 órás munkája ellenére nyugdíj- és tb-jogosultságot nem szerez), az intézet-fenntartási munkákban részt vevők átlag munkadíja alig több mint 40.000 forint volt.

Munkaterápiás foglalkoztatás, azaz az egészségi állapota miatt a munkáltatásban részt venni nem képes fogvatartott szervezett foglalkoztatás, **nem biztosított** az intézetben. **Külső munkahelyen nincs lehetőség dolgozni.**

II. 8. Fegyelmi ügyek, jutalmazás

2014-ben **magánelzárás fegyelmi fenytést** 28 esetben szabtak ki, ezen belül fiatalokú fogvatartottal szemben hat esetben alkalmazták a legrigorúbb fegyelmi büntetést. A magánelzárás leghosszabb időtartama a törvényi maximum, 20 nap volt, amelyet kétszer alkalmaztak: egy esetben a fogvatartott dühöngött, a berendezési tárgyakat rongálta, amely magatartása „súlyos veszélyt” jelentett az intézet biztonságára, a másik esetben pedig fogvatartott-társ kényszerítése miatt. Legjellemzőbb eset magánelzárás fenytés alkalmazásakor, hogy mobiltelefont találnak a fogvatartottnál, amely súlyosabban minősül, ha a fogvatartott előzetes letartóztatott, hiszen így a kapcsolattartás veszélyeztetheti a büntetőeljárás sikerét.

Jutalom kimaradáson vagy eltávozáson 2014-ben nem volt fogvatartott, intézetben kívül sem fogadott látogatót egyetlen fogvatartott sem. Ezek száma csökkent az elmúlt öt évben. Ennek oka lehet, hogy a telítettség-kiegyenlítő program keretében az intézetből szinte valamennyi jogerős vagy nem jogerős ítélettel rendelkező, bírói szakban előzetesen letartóztatott fogvatartottat elszállítatnak kevésbé zsúfolt intézetekbe. A parancsnok tájékoztatása szerint különös figyelemmel lesz arra, hogy 2015-ben a jutalmak körét bővítse, azokat differenciáltan, magatartásukhoz illeszkedően alkalmazza, ez a reintegrációs tisztek fokozott figyelmét is igényli.

II. 9. A külvilággal való kapcsolat

II.9.1. Látogatófogadás, telefonálás

A legrigorúbb rezsimben fogvatartott havonta egy alkalommal, **hatvan perc időtartamban fogadhat látogatót**, és hetente két alkalommal, alkalmanként **öt percig telefonálhat**. A bűncselekmény miatt szabadságvesztésre ítélt, legenyhébb rezsimben fogvatartott havonta két alkalommal, alkalmanként kilencven percben fogadhat látogatót és negyedévente további egy alkalommal ugyanilyen időtartamban, valamint hetente ötször, alkalmanként tizenöt percig telefonálhat. A két „véglet” között további tíz kategóriába sorolják a fogvatartottakat, kategóriánként meghatározva a kapcsolattartás gyakoriságát és időtartamát. Az egyéb szankció miatt szabadságelvonnással sújtottakat további kategóriákba sorolják.

A **látogatást szolgáló helyiség** az alagsorban található, sötét, hosszúkas terem, két szélén elhelyezett, egybefüggő láncolatot alkotó padosorokkal. A fogvatartottak látogatójukat asztal mellett ülve fogadhatják. Látogatást minden hétköznap bonyolít az intézet, havonta egy alkalommal szombaton is van lehetőség a látogatófogadásra az iskoláskorú gyerekekkel való kapcsolattartás érdekében. A helyiség befogadóképessége alapján 20 fogvatartott fogadhat látogatót, hozzájuk átlagosan 3-4-en érkeznek. Ilyenkor a pincehelyiség zsúfolt, minden bizonnyal jelentős a hangzavar. Élelmiszer nem fogyasztható, **érintkezésre egyáltalán nincs lehetőség**. A parancsnoki tájékoztatás szerint a monitorozók látogatása idején folyamatban volt e szabály felülvizsgálata azzal a szándékkal, hogy egyes fogvatartottaknak bizonyos formában **lehetőséget adjanak a kapcsolattartóikkal való fizikai érintkezésre, különös tekintettel a gyerekekre**.

A Helsinki Bizottság javaslata megegyezik e kezdeményezés irányával. A Bizottság meglátása szerint a fogvatartottak gyermekeinek legfőbb érdeke, a fogvatartottak reintegrációjának támogatása, az emberi kapcsolatok megőrzése, fenntartása érdekében indokolt, hogy a fogvatartottak ölbe vehessék a gyerekeiket, megérinthezzék családtagjukat. A visszaélések megakadályozása érdekében teljes tiltás helyett biztonsági intézkedéseket kellene bevezetni, a fizikai érintkezés megtagadását pedig egyéniesített formában alkalmazni.

II.9.2. Kiétkezés

A fogvatartottak havonta két alkalommal tudnak vásárolni az **intézeti boltban**. Az árakat a külső üzletek árainak figyelembe vételével alakítják ki, ezeket az intézet folyamatosan ellenőrzi. Az árlistát a Helsinki Bizottság megfigyelői is megvizsgálták, **jelentősen magasabb árakat, árkülönbözetet nem észleltek** a kinti árakhoz képest. A korábbi évek általános jellegű tapasztalataival szemben az figyelhető meg, hogy immár a bv. intézeti boltok és a külső üzletek árai nem különböznek egymástól. Az intézeti vezetés azt támogatja, hogy a fogvatartottak a kiétkezést vegyék igénybe a csomagküldés helyett. Ennek érdekében ügyelnek arra, hogy az intézetben működő bolt árukínálata megfeleljen a fogvatartotti igényeknek.

II.9.3. Pártfogó felügyelő és védő

Az intézet pártfogó felügyelőjének 260 körüli folyamatban lévő ügye (feltételes szabadság alatti pártfogó felügyelet végrehajtása) volt a látogatás idején, és további, más intézetektől érkezett megkereséseket intézett. Ez a szám rendkívül magas, amely **jelentős munkaterhet** ró a pártfogóra. 2015 júniusa óta ugyanakkor két bv. pártfogó felügyelő dolgozik az intézetben, amely növeli az eredményességet, és mindenképpen pozitív változás.

A védővel való kommunikációra rendelkezésre áll 4 különálló helyiség, melyekben **ellenőrzés nélkül és biztonságosan kommunikálhatnak bármikor**. Ha a fogvatartottnak nincs letéti pénze, nincs telefonkártyája, a biztonsági tisztől kérhet erre a célra szánt telefonkártyát, hogy a védővel való kommunikációban ne legyen akadályoztatva.

II. 10. Oktatás, művelődés, sport, vallásgyakorlás

A Hajdú-Bihar Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetben **nincs általános iskolai képzés vagy szakképzés**. Kérelemre lehetőséget biztosítanak erre, a látogatáskor azonban senki nem vett részt iskolarendszerű képzésben, ilyen irányú kérelem sem volt.

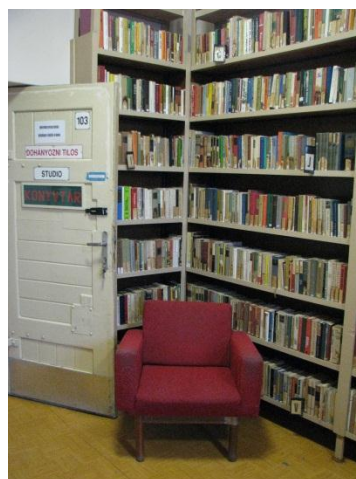
Pályázatok keretében igyekszik az intézet képzéseket biztosítani. A TÁMOP 5.6. projektekben összesen 214 fogvatartott jelentkezett a programokra, közülük 80 fő vett részt előkészítő, képességfejlesztő tréningben. A fogvatartottak **festő-mázoló és vízszigetelő-melegburkoló szakmát tanulhattak** 300-600 órás képzéseken 2014-ben és 2015-ben. 19 fogvatartott szerzett szobafestői, 17 fogvatartott pedig vízszigetelő képesítést. Közülük 2-2 fő dolgozik jelenleg az intézeten belül. A szabadult fogvatartottaktól vagy a munkaerőpiacról nem kapott az intézet visszajelzést, hogy mennyire (volt) hasznos, eredményes a képzés.

Az intézet civil szervezeti közreműködés révén **írás-olvasás felzárkóztatást** biztosított a fogvatartottaknak másfél éven keresztül heti egy alkalommal. A foglalkozásokra 200 fogvatartott járt.

Az intézet parancsnoka arról tájékoztatta a Helsinki Bizottság megfigyelőit, hogy igyekeznek a túlsúlyfolság okozta nehézségeket programok, munkáltatás, stb. biztosításával enyhíteni. Ennek érdekében a **szabadidős elfoglaltságok rendjén változtattak, jelenleg előre megismerhető időpontokban, kiszámíthatóan, heti rendszerességgel szervezik a különböző programokat**. Cél, hogy a jövőben a nők számára is biztosítsanak szakköröket, mert jelenleg nagy többségben férfi fogvatartottak számára elérhetőek programok.

Az intézet **hétféle szakkört** (rajz, zene, képzőművészeti, kertész, technika, irodalom, roma kultúra) szervez, a fogvatartottak zártláncú rendszeren keresztül filmeket nézhetnek, kulturális műsorokon, hagyományőrző foglalkozásokon vehetnek részt. A fogvatartottak közül többen – jellemzően nagyzárában fogvatartott előzetes letartóztatottak, akik a nap 23 óráját zárkájukban töltik – igényüket fejezték ki arra vonatkozóan, hogy napközben hadd

kaphassanak hangszereket, amelyekkel zenélhetnek, szórakozhatnak. *A Helsinki Bizottság megfigyelői támogatják a javaslatot, amely az intézeti vezetés a túlsúfoltság hatásainak csökkentésére vonatkozó törekvéseivel is egybeesik.*

Az intézetben csak asztaliteniszezni, asztali focizni, sakkozni lehet. **Valódi fizikai igénybevételt jelentő sportolásra, de még kondicionáló terem használatára sincs lehetőség.** A sétaudvaron a közeljövőben néhány eszközt fognak telepíteni, amelyek kis mértékben enyhíthetik ezt a hiányt. *A Helsinki Bizottság javasolja, hogy az intézetbővítés során a sportolási, mozgási lehetőségek megteremtésére nagy hangsúlyt fektessen az intézet. Lehetőség szerint teremtsen meg külső helyszínen való, legalább esetenkénti sportolás lehetőségét.*

Az intézetnek több **társadalmi és civil szervezettel** (AVP Hungary Egyesület, Bibliai Ismeretterjesztő Egyesület, Segítő Kéz Egyesület, állatvédő és kutyaiskola egyesület) van együttműködése. Számos pályázaton közösen indultak. 2015 szeptemberétől az intézet a Segítő Kéz Egyesülettel közös „Zsákutca” című, a kábítószer-használat megelőzését célzó pályázatot fogja lebonyolítani a drogprevenációs részlegen elhelyezett fogvatartottakkal.

Az intézetnek **hat egyházzal van együttműködése.** Az istentisztelet, lelki gyakorlat a közelmúltban vált a heti program részévé. A lelkész minden nap jelen van a börtönben, napi, csoportos foglalkozásokat minden nap tud tartani, ha erre igény mutatkozik.

Az intézetben **15 zárkában nincs televízió**, az intézet a látogatás idején arról tájékoztatta a megfigyelőket, igyekszik, hogy valamennyi zárkában legyen készülék. A fogvatartottak **hetente járhatnak könyvtárba**, egy alkalommal három könyvet kölcsönözhetnek. A külföldiek nyelvtanulása érdekében a **nyelvkönyvek, illetve az általuk beszélt nyelvek**

nem állnak az igényeknek megfelelően rendelkezésre. Ezt az intézet vezetése pályázat révén igyekszik enyhíteni. *A Helsinki Bizottság tapasztalata és javaslata, hogy könyveket adománygyűjtési akció keretében is eredményesen lehet gyűjteni a könyvtár részére.*

II. 11. Fejlesztések, előrelépések

Az intézet az elmúlt években megvalósult fejlesztéseket, előrelépéseket firtató kérdésre a **fizikai környezet fejlesztése érdekében megvalósult beruházásokat** említette. A személyi állomány részére pihenőhelyet, étkezőt és illemhelyet, továbbá rendőri kihallgató helyiséget és a fogvatartottak számára irattanulmányozó helyiséget alakítottak ki. A fogvatartottak szabad levegőn tartózkodására rendelkezésre álló sétaudvaron térburkolatot tettek le, füvesítettek, új biztonságtechnikai berendezéseket telepítettek. Még mindig probléma, hogy nincs az állomány által igénybe vehető közösségi helyiség, ahol pl. megbeszélést, kisebb rendezvényt tarthatnának, erre a látogatóhelyiséget használják.

II.12. A személyi állomány képzése, pszichés helyzete

A teljes személyi állomány az éves oktatási hét keretében részt vesz a fogvatartottakkal való **bánásmód és verbális érintkezés szabályairól szóló képzésen**. A képzésen kommunikációs ismereteket (tegezés – magázás, fizikai erőszak elkerülése) is kapnak a személyi állományi tagok. A képzés frontális, hagyományos jellegű, helyzetgyakorlatokat nem tartalmaz, általános jellegű, „alapismereteket” tartalmaz, a sérülékeny fogvatartotti csoportok jellegzetességeire nem reflektál, nem ad módszereket, „tippeket” a megfelelő kommunikációra, inkább a korlátozásokat, tilalmakat ismerteti.

A Helsinki Bizottság azt javasolja, hogy lehetőség szerint – akár a hagyományos, frontális, elméleti oktatás terhére – biztosítsanak non formális jellegű oktatást, amelyben esetgyakorlatok, esetmegbeszélés is helyet kap, és különös figyelmet fordítanak a sérülékeny és speciális (akár kötekedő, agresszív stb.) fogvatartottakkal való bánásmódra.

A BvOP megjegyzése: „A személyi állomány nem megfelelő verbális kommunikációjának kezelése érdekében a felvételi eljárás során, illetve időszakosan is pszichikai alkalmassági vizsgálatra kerül sor. Kiemelt figyelmet fordítunk a személyi állomány folyamatos monitorozására, ám ennek ellenére eseti jelleggel előfordulhat verbális abúzus. A Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága és az Intézet is arra törekszik, hogy érzékenyítő tréningek és egyéb rekreációs programok biztosítása mellett ezek a cselekmények felderítésre kerüljenek, és ne maradhassanak jogszerű következmények nélkül.”

Az intézeti pszichológus csak a fogvatartottakkal foglalkozik. Megállapodás alapján a Hajdú-Bihar Megyei Rendőr-főkapitányság szakemberei végzik az állomány pszichikai egészségügyi alkalmassági vizsgálatát. Ugyancsak a **rendőrségi pszichológushoz fordulhatnak az intézet személyi állomány tagjai, ha ennek szükségét érzik**. Erről a bv. intézet vezetése nem kap tájékoztatást, a pszichológusi ellátás igénybevételéről a főkapitányság dönt. Amennyiben a pszichológus a büntetés-végrehajtási dolgozó **pszichikai alkalmatlanságát diagnosztizálja, akkor e tényről tájékoztatja a bv. intézet vezetését**. Az is csupán a véletlen műlik, hogy ugyanaz a rendőrségi pszichológus foglalkozik a büntetés-végrehajtási dolgozóval, aki a pszichikai alkalmasságáról dönt. A Helsinki Bizottság megfigyelői által megkérdezett személyi állományi tagok úgy nyilatkoztak, hogy a pszichológus felkeresése helyett szabadidős programokat szerveznek maguknak a rekreáció érdekében. Nyilvánvalóan azonban a két tevékenység nem egymás alternatívái, nem helyettesíthetők egymással. **A kétféle pszichológusi szerep összekeveredése** (egyfelől támogató-tanácsadó, másfelől egészségügyi alkalmasságról hivatalosan nyilatkozó) **jó eséllyel járhat azzal a következménnyel, hogy a személyi állomány tagjai inkább ritkábban fordulnak alkalmi nehézségeikkel a szakemberhez**, hiszen az más körülmények között meghatározó szerepet játszik pályaalkalmasságuk eldöntésében. Ez

teljesen független a pszichológus személyétől, a probléma rendszerszintű. Mindez nem csupán azt jelenti, hogy a személyre szabott tanácsadást kevesen veszik igénybe (erre utalhatnak az idézett személyzeti nyilatkozatok), hanem annak a veszélye is megnő, hogy a **beavatkozás már csak krízishelyzetben következik be.**

A Helsinki Bizottság meggyőződése, hogy **a pszichológushoz való érdemi hozzáférés a szakember testületi alkalmazásban állása miatt a gyakorlatban nincs biztosítva.** A támogatást kérő bv.-s személyi állományi tag és a pszichológus közötti „orvos-beteg” bizalmi viszony és az igénybevétel, illetve annak titkossága sincs biztosítva. Az **orvosi titoktartás is egyértelműen sérül**, tekintettel arra, hogy az esetleges terápia során felszínre kerülő súlyos problémát a pszichológusnak kötelessége jelezni az bv. intézet vezetése felé. Ebben a formában a pszichológust biztosítani szinte feleslegesnek tűnik. *A Helsinki Bizottság javaslata, hogy a személyi állományi tagoknak az intézet számára semmiféle beszámolási kötelezettséggel nem rendelkező pszichológus álljon rendelkezésére, akinek az igénybevételét az intézet – akár anyagi eszközökkel – támogatja vagy a szupervíziót folyamatosan, szervezett keretek között biztosítja, akár több intézet személyi állománya részére közösen.*

A személyi állományi tagok közül 2014-ben hárman, 2015-ben pedig kilencen vettek részt egyhetes **stresszkezelő tréningen** a pilisszentkereszti Továbbképzési és Rehabilitációs Központban, amelyről pozitív visszajelzéseket kapott az intézet vezetése. A TÁMOP 5.6.3 projektben a személyi állomány tagjainak háromnapos tréninget tartanak ugyanebben a témában. **Stresszhelyzetreakció-tréningen** egy személy vett részt 2014-ben. 2015-ben tehát a személyi állomány kevesebb mint 8%-a kapott támogatást a stresszhelyzetek kezelésére. Ez meglehetősen alacsony szám, ugyanakkor az emelkedő tendencia örömdetes. Azonban a személyi állománynak további igénye lenne stressz- és konfliktuskezelő tréningen, kezelésen való részvételre. Továbbá szakmai idegen nyelvi, informatikai képzésen, tudatmódosító szerekkel kapcsolatos oktatásra lenne **igénye az állománynak.**

III. Egyéni panaszok

Az alábbi részben az egyéni, bizalmas meghallgatásra jelentkezett fogvatartottak panaszait közöljük, amennyiben azok a fogvatartási körülményeket érintik. A fogvatartottak nevét írásos beleegyezésük esetén tüntetjük fel. A *dőlt betűvel* szedett részben azok az információk szerepelnek, amelyet a Helsinki Bizottság megfigyelői az intézeti vezetéssel folytatott megbeszélésen kaptak. *Szürke háttérrel* szerepelnek azok az intézkedések, amelyeket az intézet a látogatást – és sok esetben az ügy kivizsgálását követően – tett az adott eset kezelése érdekében.

AB:

Kommunikációra képtelen, csak egyes mondatokat ismételt. Az intézet pszichológusa tud róla, állítása szerint terápia rezisztens, gyógyszeres kezelés alatt áll. A zárkatársai látják el, etetik, vágják a körmét, és ha úgy adódik, kéri, biztosítsanak számára új segélyruhát, mert már piszkos, ami rajta van. Ügygondnokát még nem látták a zárkatársak, akik 1 hónapja laknak vele.

A Helsinki Bizottság megfigyelői jelezték az intézet vezetésének a ruházattal és a személyes higiénével kapcsolatos kéréseket.

A bv.intézet reakciója: „A fogvatartott vonatkozásában az egészségügy kiemelten, napi szinten kezeli a személyes higiénéjével kapcsolatos problémáit, a fogvatartott segélyruházattal történő ellátása megtörtént.”

CD:

Kórházi kezelés alatt állt, két öngyilkossági kísérlete volt. 5 napja van a debreceni bv. intézetben. A zárójelentésével kapcsolatban jelzett panaszt, miszerint kétségei voltak, hogy a saját orvosa állította-e ki. A gyógyszerelés kapcsán további aggodalma volt, hogy nem azt a gyógyszert kapja, amit szednie kellene, mert összetörve adják oda neki.

A fogvatartott kifogásolta, hogy meghatalmazott védőjével nem tudott érintkezni az elmúlt 5 napban, mert nem volt telefonkártyája, és nem volt nála az ügyvéd száma.

A Helsinki Bizottság megfigyelői megtekintették a zárójelentést, amely laikusként hitelesnek tűnt, azt a korábbi kezelést végző pszichiátriai osztály állította ki. A megfigyelők betekintettek a gyógyszeres kezelésre vonatkozó dokumentációba is. A korábban szedett és a fogvatartott által említett gyógyszereket kapja (rivotril, hangulatjavító és altató). A rivotrilből ugyanazt a mennyiséget kapja, viszont 4 x 2 mg helyett 2 x 4 mg-ot, ami túlzott mennyiség egy alkalomra nézve. A főápoló, arról tájékoztatta a megfigyelőket, hogy 4 alkalommal nem tudják megoldani a gyógyszerosztást, ezért felajánlották a fogvatartottnak, hogy kisebb mennyiséget adnak, amit ő elutasított, ezért az eredeti összmennyiséget adják kevesebb alkalomra osztva. Kérdéses, hogy ez a megoldás orvosilag mennyiben megfelelő. A főápoló cáfolta, hogy a fogvatartott nem azt a gyógyszert kapja, amit az orvos felírt neki, azt pedig maga a fogvatartott is megerősítette, hogy a napokban előtte törték össze a számára rendelt gyógyszert.

A Helsinki Bizottság látogatása során a fogvatartott fel tudta venni a kapcsolatot a védőjével.

A BvOP álláspontja, hogy „Az Intézetben folyamatos ápolói szolgálat valóban nem működik, de ez nem képezi akadályát a fogvatartottak megfelelő gyógyszerellátásának. A gyógyszerek, orvosi rendelés alapján történő kiadagolása szakdolgozói kompetencia, a névre szóló kiszerezésben, egyértelműen azonosítható módon kiadagolt gyógyszerek osztásában a megfelelően képzett felügyelők működnek közre munkaidő után, illetőleg munkaszüneti napokon, így a négy, de akár napi hatszori adagolással rendelt készítmények kiadására is lehetőség van.”

Suha István János (71. sz. zárka):

6-7 hónapja van az intézetben. A felesége, édesanyja, nővére felkerült a kapcsolattartók közé, azonban a gyerekei nem. Elvileg ennek intézése folyamatban van. Elmondása szerint volt arra példa, hogy 1,5 hónap alatt kapták meg a levelét a hozzátartozók. Nevelőjére panaszkodott, bármilyen kérelme, panaszja van, részéről passzivitással, a segítőkészség hiányával találkozik. Példaként említett egy 1 héttel korábbi esetet, amikor szóváltásba kerültek egy zárkatársával, amely egy idő elteltével verekedéssé fajult. Elmondása szerint ez megelőzhető lett volna, ha kérelmét jóváhagyták volna, hogy találkozhasson a pszichológussal. Érzése szerint a panaszai a parancsnokig nem jutnak el.

A Helsinki Bizottságot a parancsnok arról tájékoztatta, hogy a parancsnoki láda elérhető, az ebben elhelyezett panaszok közvetlenül a parancsnokhoz kerülnek.

A bv.intézet válasza: „A reintegrációs tisztek, valamint a pszichológus naponta tartanak foglalkozásokat, intézik a fogvatartottak kéréseit. A reintegrációs tisztek a kimenő és beérkező leveleket naponta továbbítják, ami ellenőrzésre kerül, ilyen irányú panasz nem érkezett az intézetbe.”

Zámbó Géza (92. sz. zárka):

11 hónapja van az intézetben. A poloskákról panaszkodott. Nyári időszakban elszaporodnak. Tudomása szerint utoljára 2014 nyarán volt 3 napos nagy irtás, most fél, hogy közeledik a meleg idő és nem fognak tudni időben irtani. Az eseti irtásokat nem tartja hatékonyak, eredményesnek.

A fogvatartott kifogásolta, hogy ragad a csajka, piszkos, nem mosogatják el rendesen.

Panaszolta, hogy a kapcsolattartás létrejötte sokszor elhúzódik.

A fogvatartott panaszként, hogy a 3. emeleti reintegrációs tiszt passzív, nem segítőkész. A fogvatartott egy hónapon belül 3 kérelmet adott ki a tisztnek mosást kérve, egyikre sem kapott választ. A meghallgatott fogvatartott többször tapasztalata, hogy a 3. emeleten szolgálatot teljesítő főtörzs (beceneve: Retró) négy szemközt bántalmazással fenyegeti a fogvatartottakat.

Kifogásolta, hogy a szabad levegőn tartózkodás gyakran 1 óra helyett ¾ óra. Nem lehet szabadon mozogni, csak szabályozott rendben sétálni.

A Helsinki Bizottságnak adott parancsnoki tájékoztatás szerint 2 hete volt utoljára irtás, átfogó irtás negyedévente van. A probléma valós, nem tudnak tartós megoldást.

Az intézeti vezetés tájékoztatása szerint a kapcsolattartásokat az ügyészség engedélyezi, amely sokszor nem tartja be a határidőket, emiatt olykor valóban hosszú időt vesz igénybe mire a hozzátartozókkal kapcsolatba léphetnek az előzetesen letartóztatottak.

Az intézet vezetése szerint a panaszolt reintegrációs tiszt az egyik legelkötelezettebb munkatársuk. A felügyelőt a vezetésnek nem sikerült a becenév alapján azonosítania.

A parancsnok arról tájékoztatta a Bizottság megfigyelőit, hogy a szabad levegőn tartózkodás során van a fogvatartottaknak lehetősége a beszélgetésre, kötetlen mozgásra.

EF:

Pánikbeteg, erre szed gyógyszereket. Heti 2 alkalommal beszélget a pszichológussal, nem érzi azt, hogy ez segítene. Volt öngyilkossági kísérlete. Akkor különösen figyelmet fordítottak rá. 2013-ban zárkatársai bántalmazták. Jelezte a pszichológus és a lelkész felé, az intézet intézkedett, áthelyezték másik zárkába. Jelenlegi 3 zárkatársának egyike állítása szerint zaklatja, folyamatosan emlegeti bűncselekményét, ami miatt érzett bűntudata a fogvatartott pszichés problémáinak egyik oka. Azt érzi, ha így folytatódik, kitör belőle az agresszió.

Az intézet vezetése a helyzet kivizsgálása érdekében intézkedett.

A bv.intézet tájékoztatása: „A fogvatartott zárkatársainak személyében változások történtek, a fogvatartott azóta problémát nem jelzett.”

Vajna Zoltán:

Panaszolja, hogy a szabad levegőn tartózkodás kevesebb, mint 1 óra. A körletre való visszatérést követően a folyosón, lenge függöny mögött vetkőztetik le, hogy megmottozzák a fogvatartottakat.

Tárgyalásra kísérésekor egész nap nem jutott innivalóhoz, állítása szerint lehetősége sem volt vásárolni.

Az intézet vezetése nem vonta kétségbe a fogvatartottak szeméremsértő motozására vonatkozó gyakorlat fennállását. Megvizsgálják a helyzetet és a lehetséges intézkedéseket.

Simon Sándor (54. zárka)

Kifogásolja, hogy a diagnózisának nem megfelelő az orvosi kezelése, gyógyszerzése, fájdalmai vannak és fél tőle, hogy betegsége rosszabbodik.

Az egészségügyi dokumentációja alapján valóban indokolt súlyos betegségének kezelése, amelyet azonban korábban visszautasított. Az intézeti vezetés vállalta, hogy ismét nyilatkoztatja a fogvatartottat a kezelés újbóli igénybevételével kapcsolatban.

Lakatos Lajos (54. zárka)

Előzetes letartóztatott, nyomozás kiegészítés van folyamatban az ügyében, 8 hónapja van a bv. intézetben, 4 hónapja hallgatták ki utoljára. 8 hónapja választ sem kap élettársával való kapcsolattartás kialakítás ügyében. Állítása szerint az élettársa semmilyen formában nem érintett a bűncselekményben, amellyel vádolják. Három hete jelezte a bv. felügyeleti ügyésznek is a problémáját, de eddig tőle sem kapott választ. Fontos lenne, ha el is utasítják a kapcsolattartást, magyarázatot kaphatna az elutasításra.

A fogvatartott aktájából kitűnik, hogy 2015 februárjában kérte utoljára a kapcsolattartás létesítését, tehát 3 hónappal a látogatást megelőzően, azonban választ még nem kapott kérelmére. Az ügyészi késedelem rendszerszintű probléma, amely a bv. hatókörén kívül esik, ettől függetlenül orvoslásra szorul.

GH:

A fogvatartással kapcsolatban több panasza is volt: (i) az új gyakorlat szerint pástétomot, májkrémet, konzervet, gyümölcsöt, paprikát sem lehet beküldeni csomagban, ill. a boltban kapni; (ii) nincs testi kontaktus a beszélőn, nem érintheti meg a családtagjait, a kicsi gyerekeket sem; (iii) az étel mennyisége kevés; (iv) poloskák vannak, az irtás nem hatékony, a csípések kezelésére nem adnak gyógyszert; (v) a sétán nem lehet megállni, beszélgetni.

2 éven keresztül dolgozott, de leváltották egy fegyelmi ügy miatt (mobiltelefon birtoklása), formális fegyelmi eljárást nem folytattak, a leváltás azonban egyértelműen büntetés volt.

Annak ellenére, hogy családja nem érintett a bűncselekményben 25 hónapig nem telefonálhatott, 17 hónapig nem levelezhetett. Kihallgatásuk csak fél évvel a fogvatartott letartóztatása után történt meg először.

A bv. intézet válasza: „A kiékezés során van lehetőség zöldség, gyümölcs, illetve konzerv, pástétom vásárlásra. A látogatófogadáson alkalmazott testi kontaktus teljes tiltását az intézet vezetője megvizsgálja. Az étel mennyiségére, minőségére nem érkezett még fogvatartotti panasz. A fogvatartotti jelzések alapján rövid határidővel megtörténik a kártevőirtás, átfogó irtás negyedévente kerül végrehajtásra, az érintett fogvatartottak gyógyszeres kezelése

megtörténik. A szabad levegőn tartózkodás során van a fogvatartottaknak lehetősége beszélgetésre, kötetlen mozgásra.”

IJ:

Arra panaszkodott, hogy a zárkaváltásokat nem indokolja a reintegrációs tisz. A parancsnoki meghallgatásra vonatkozó kérelmek meglátása szerint nem jutnak el a parancsnokhoz, azokat megsemmisítik, eltűntetik.

A bv.intézet kiegészítése: „A parancsnoki láda elérhető, az ebben elhelyezett panaszok közvetlenül a parancsnokhoz kerülnek.”

KL:

9 hónapja van az intézetben, eddig csak kétszer volt lehetősége istentiszteleten részt venni, mert többet nem tartottak. Bent léte alatt három alkalommal tudott beszélni a lelkésszel. Heti rendszerességgel lelki gyakorlaton szeretne részt venni.

Sok a poloska, csípnék.

Kifogásolta, hogy a beszélőn nincs lehetőség testi kontaktusra, a személyi állomány tagjai kioktatóan beszélnek a rokonokkal, fenyegetik őket, hogy milyen következménnyel járna egy érintés.

A parancsnoki tájékoztatás alapján a heti lelkigyakorlatot a szabadidős programok rendszerébe integrálták, azt a jövőben hetente fognak tartani. Az imaszoba hamarosan elkészül.

A poloskák irtásával kapcsolatban az intézetnek nincs hatékony eszköze, kérés esetén irtják ezeket.

Az intézeti tájékoztatás szerint jelenleg is folyamatban van a testi kontaktus tiltására vonatkozó szabályozás felülvizsgálata.

MN:

A betegszobán tartózkodók számára az előírásokkal ellentétben csak heti kétszer van lehetőség a fürdésre. Szeretne mindennap fürdeni, amely egészségügyi problémája alapján indokoltnak tűnik. A betegszoba felszerelése nem megfelelő (nincs tükör, rendes kuka, tévé), az ágyrács törött, a matrac nagyon elhasznált. A poloskák irtása nem hatékony.

A felügyelők sokszor zaklatják, megfélemlítik, megalázzák „Áthúzzuk a fejed a rácson.” „Ne fütyöréssz, mert kitépem a nyelved.” „Na, volt buzulás!?”

Szeretne tájékoztatást kapni a rendelkezésére álló vagy várományos pénzéről.

Nem látogatja senki, jó lenne, ha az intézet legalább abban tudna segíteni, hogy az utógondozója meglátogassa.

A Helsinki Bizottság megfigyelői javasolták az intézményi vezetésnek, hogy különös figyelmet fordítsanak a láthatóan sérülékeny, különleges bánásmódot igénylő fogvatartottra. Hívják fel a személyi állomány figyelmét, érzékenyítsék őket a sérülékeny fogvatartottakkal való bánásmódra, az ilyen fogvatartottak helyzetére, tiltsák és szükség esetén szankcionálják a nem megfelelő bánásmódot, verbális agressziót. A megfigyelők álláspontja szerint a fogvatartott pszichés kezelése indokolt, a kapcsolattartásának kialakítása elősegítése, a fogvatartott számára érhető formában (és akár visszatérő) tájékoztatása az általa igényelt kérdésekben (pl. pénzügyek) pedig – a terápiához képest – könnyen kivitelezhető és elengedhetetlen. A zárkafelszerelés ellenőrzése és megújítását is napirendre kell venni.

A bv.intézet válasza: „Amennyiben az intézet orvosa indokoltnak találja a fogvatartottak napi fürdési engedéllyel kerülnek ellátásra. A zárka berendezési, felszerelési tárgyainak állapotát a személyi állomány folyamatosan nyomon követi, amennyiben szükséges intézkedik a

javítások, pótlások iránt. A fogvatartotti jelzések alapján rövid határidővel megtörténik a kártevőirtás, átfogó irtás negyedévente kerül végrehajtásra. A fogvatartott pénzügyi helyzetéről a tájékoztatás megtörtént, utógondozóval a kapcsolatfelvétel megtörtént.”

OP:

A zárkaváltásokat nem indokolják, ez feszültséghez vezet. Gyakoriak a poloskacsípések, az irtás nem eredményes. Kifogásolta, hogy nincs lehetőség az érintésre, testi kontaktusra a beszélőn.

(A fentiekben kifejtettük a Helsinki Bizottság álláspontját és javaslatait a felvetett problémákkal kapcsolatban.)

A bv.intézet válasza: „A fogvatartotti jelzések alapján rövid határidővel megtörténik a kártevőirtás, átfogó irtás negyedévente kerül végrehajtásra. A látogatófogadáson alkalmazott testi kontaktus teljes tiltását az intézet vezetője megvizsgálja.”

QR:

Több panasa volt: (i) kevés mozgástér; (ii) vécé nem leválasztott, a zárkába „szellőzik”; (iii) a zárka szellőzése, fénnel való ellátottsága nem megoldott; (iv) poloska, csótány és egyéb rovarok vannak.

A motozást nem a Bizottság megfigyelőinek bemutatott helyiségben, hanem a folyosón végzik, függönyt húznak el, meztelenre vetkőztetik, a függöny nem jelent megfelelő védelmet. Az átvizsgálás során guggolniuk kell a felügyeletnek. Erre tárgyalásra és ügyvédi beszélőre indulás előtt és onnan való érkezés után kerül sor.

A felügyelet nem intézkedik, ha a nemdohányzó zárkában dohányoznak, a fogvatartottak nem merik felvállalni a konfliktust.

A bv.intézet reakciója: „A zsúfoltság a férőhelybővítéssel enyhülni fog. A zárkák szellőzése, természetes és mesterséges fénnel történő ellátása megoldott. Kártevőirtás fogvatartotti jelzés alapján, valamint negyedévente kerül végrehajtásra. A fogvatartottak szeméremsértő motozására vonatkozó panaszt tekintetében az intézet vezetése megvizsgálta a helyzetet és a lehetséges intézkedéseket. A fogvatartottak dohányzási szokásukkal kapcsolatos nyilatkozatuk alapján kerülnek elhelyezésre, amennyiben a nem dohányzó zárkában mégis dohányoznak, a felügyelet megteszi a szükséges intézkedéseket.”

ST:

Számos körülményre panaszkodott: (i) nincs meleg víz; (ii) az ellátás nem megfelelő a tartósítószer-mentes diétán; (iii) nincs tévé a zárkában; (iv) a felügyelet nem intézkedik a nemdohányzó zárkán dohányzókkal szemben, elkülönítésük nem történik meg, különösen szállítás, megőrzéses fogvatartottak esetében; (v) nincs tisztaság és higiénia.

A bv. intézet válasza: „Az intézet a szükséges mennyiségű meleg vizet biztosítja a fogvatartottak részére, élelmezéssel kapcsolatos panasz nem érkezett az intézetbe. A fogvatartottak dohányzási szokásukkal kapcsolatos nyilatkozatuk alapján kerülnek elhelyezésre, amennyiben a nem dohányzó zárkában mégis dohányoznak, a felügyelet megteszi a szükséges intézkedéseket.”

Budapest, 2015. június - október